

Obravnava učenca z motnjo branja in pisanja

Primer iz prakse

Petra Kampl Petrin
Osnovna šola dr. Mihajla
Rostoharja Krško

Povzetek: Prispevek opisuje primer individualne obravnave učenca z motnjo branja in pisanja. Cilj obravnave je izboljšanje tehnike branja in razumevanja prebranega. Pogosto se nam zdi zmožnost branja nekaj samoumevnega, vendar se v šolah velikokrat srečujemo z učenci, ki imajo težave pri razvijanju bralne spretnosti. Ti učenci potrebujejo drugačne pristope in prilagojene metode. Poleg tega, da cilj dejavnosti učenec čuti kot svoj, sta ključna dejavnika za motivacijo učenja branja še izbira primerne vsebine in vrste besedila ter primeren obseg besedila ter nalog. Učenci so pripravljeni v delo vložiti več energije, kadar aktivnosti, potrebne za doseganje ciljev, ne doživljajo kot nezanimive in duhamorne.

Ključne besede: specifične učne težave, disleksija, dodatna strokovna pomoč, učenci s posebnimi potrebami, motivacija. **Dealing with a student who has reading and writing disorder. Abstract:** The article describes the individual approach to the student with reading and writing disorder. The aim of this approach is to ameliorate reading techniques and reading comprehension. It frequently seems that reading is something self-evident but in school there are often students who have great difficulties in developing reading comprehension. These students need different approaches and adapted methods. Besides the fact that the objective of a certain activity should be personalized, the two key elements which trigger motivation are the appropriate content and text selection in terms of the extent and task type. The students are willing to invest a lot when they are faced with interesting activities **Key words:** specific learning difficulties, dyslexia, additional expert help, special needs students, motivation.

Uvod

Branje in pisanje sta spretnosti, brez katerih si danes težko predstavljamo ne samo pouka, ampak tudi funkcioniranje v vsakdanjem življenju (npr. branja podatkov na živilih, kadar izbiramo izdelek v trgovini, branja in razumevanja raznih uradnih dopisov npr. bank ali davčne uprave ipd., izpolnjevanja različnih obrazcev, delovnih nalogov ...). Upam si trditi, da uspeh učencev v naših osnovnih šolah temelji predvsem na njihovih besednih sposobnostih. Veščini branja in pisanja imata pri oblikovanju in razvoju teh zelo pomembno vlogo. Za pridobivanje in izkazovanje znanja v šoli sta branje in pisanje izrednega pomena. Pri manjkljavi na področju učenja branja in pisanja so lahko velika ovira pri usvajanju znanja, poleg tega pa lahko negativno vplivajo tudi na oblikovanje samopodobe učenca, kar ima dolgoročne negativne posledice na oblikovanje njegove osebnosti.

Razvijanje sposobnosti branja in pisanja je eden izmed zelo pomembnih ciljev pouka.

Predstavitev učenca in njegovih težav

Učenec obiskuje 6. razred osnovne šole s prilagojenim programom. Živi na kmetiji. Rad ima živali, v njem vzbujajo prijetna čustva. V posebno veselje mu je skrb za domače ovce in zajce. V razredu je med sošolci dobro sprejet in se dobro počuti. V šoli ima najraje telovadbo. Ne mara aktivnosti, ki vključujejo spretnosti branja in pisanja.

Izrazite težave ima na področju branja (disleksija). Prav tako ima težave pri pisanju (disgrafija). Piše počasi, pri pisanju izpušča črke, črke so nepravilno oblikovane, pisava je nečitljiva, izpušča črke v besedi. Pisanje je zanj zelo naporno.

Pouk se mu prilagaja tako, da mu učitelj prebere pisna navodila za reševanje nalog. Ocene pridob-

biva večinoma ustno, kadar pa se njegovo znanje ocenjuje pisno, se mu omogoči bralca (osebo, ki mu navodila ali besedilo prebere).

Na začetku obravnave je bral zelo počasi, za eno samo kratko poved (npr. Miha riše sliko.) je potreboval več kot pet minut. Pri branju se je utrudil, bil je napet, že po prebrani eni sami povedi je bil izčrpan in prepoten. V samo tehniko branja je vlagal prevelik napor, zato si ni zapomnil prebranih besed in ni razumel prebranega. Imel je izrazite težave pri prepoznavanju in razlikovanju črk (zlasti tistih parov črk, ki so podobne po obliki b-d, c-č, s-š, p-b ...).

Zaradi vsega naštetega se mu je branje upiralo in ga je odklanjal.

Načrtovanje dela

Z učencem se pri individualni obravnavi srečujeva enkrat tedensko. Najprej sem zbrala informacije o učencu, o tem kje ima največje primanjkljaje in kakšni so ti primanjkljaji. Pogovorila sem se z učenčevu razredničarko, učiteljico slovenščine in drugimi učitelji, ki ga poučujejo. Pregledala sem dokumentacijo o njem: individualni program, strokovno mnenje, učni uspeh, podatke o pomoči, ki je je učenec že bil deležen, informacije o motnjah branja in pisanja. Nato sem se pogovorila z učencem ter pregledala zapise v njegovih zvezkih. Razmislila sem o ciljih, ki jih bova z učencem skušala doseči pri obravnavi in določila metodo za doseganje teh ciljev.

Postavljanje ciljev in izbira metode za doseganje ciljev

V razgovoru sem učencu povedala, da lahko z lastno dejavnostjo svoje branje bistveno izboljša. Rekel je, da sam na to ne pomisli več, ker je že poskušal in je bil pri tem neuspešen. Po razgovoru (predstavitvi metode na učencu primeren način) si je kot glavni cilj pri najinih urah zastavil: izboljšanje branja (v smislu hitrejšega tempa branja, zmanjšanje napora, potrebnega za branje, in povečanje bralnega razumevanja). Ker je bil to »njegov« cilj, je bil motiviran za nadaljnje delo. Vzporedno z vajami za izboljšanje branja je učenec delal tudi na izboljšanju pisave (pravilna oblikovanost črk, čitljivost zapisa ipd.), vendar to ni bil

glavni namen oz. cilj najinih srečanj.

Cilji povezani z izboljšanjem branja:

- ločiti črke, ki so si podobne po obliki,
- povečati hitrost branja,
- razumeti prebrano,
- zmanjšati fizičen napor potreben za branje,
- pridobiti motivacijo za branje.

Vaje za doseganje ciljev:

- izdelava tridimenzionalnih črk (plastelin/glina/slano testo ...),
- pri branju se navaja na gibanje oči od leve proti desni, v smeri branja,
- vaje za razločevanje črk, ki so si podobne po obliki,
- bere kratka besedila oz. dele besedila ali povedi, ki so mu po tematiki blizu,
- poslušča besedila, ki mu jih preberem in so zanj zanimiva - proti koncu šolskega leta učenec prebere del izbranega besedila npr. prvih pet povedi na vsaki strani v knjigi, če je to slikanica, ali vsak tretji odstavek v besedilu.

Učenec mi je v razgovoru povedal, da mu črke »plešejo« pred očmi, da se mu »obračajo« in da jih težko prebere. Zato je v prvih nekaj urah izdelal svojo abecedo iz slanega testa. Tako je dobil predstavo o tem, kakšne so posamezne črke v treh dimenzijah, ne pa le linearno kot na papirju. Ko je črke usvojil, je začel z drugačno tehniko branja kot je je bil vajen – s **črkovanjem**. Besedo je najprej črkoval, šele nato povezal glasove v besedo.

Učenec je dobil tudi domačo nalogo, ki ga ni dodatno obremenila, temveč mu je bila v zabavo. Vsak dan (razen med vikendom) je rešil po eno živalsko uganko. Rešitev je lahko narisal ali zapisal.

Uporabljena besedila

Sem zagovornica prakse, da se pouk, kadar je to mogoče, prilagaja učencu, in sicer ne samo njegovim zmožnostim, ampak tudi njegovim interesom, željam in prostočasnim dejavnostim, kar je pri individualni obravnavi lažje upoštevati. Učenec je humorist in ljubitelj živali. Odkril je tudi veselje do besednih iger. Zato sva urila tehniko branja ob branju kratkih humorističnih živalskih zgodb, basni in ugank o živalih. Izbira takih besedil je bila namenjena motiviranju učenca za branje.

Evalvacija

Ob prvi ocenjevalni konferenci učenec veliko lažje in hitreje prebere besedilo. Ob črkovanju se je zmanjšal fizični napor, ki je spremljal njegovo branje. Bere še vedno počasi, vendar veliko hitreje kot je bral na začetku obravnave. Za prebrano kratko poved potrebuje minuto in pol (prej 5 minut). Zanimivo je (lahko bi sklepali, da tak način upočasnijo tempo branja, vendar je učinek ravno nasproten), da bolje pomensko razume besede, ko jih črkuje - tudi kadar so besede zelo dolge in ima pri črkovanju težave. Njegovo razumevanje prebranega besedila se je bistveno izboljšalo. Besedilo si tudi bolje zapomni. Učenec vsako besedo še vedno najprej glasno črkuje, nato pa glasno ponovi (poveže). Predvidevam, da bo postopek črkovanja sčasoma ponotranjil (povečal tempo črkovanja in črkoval v mislih – brez, da bo črke izgovarjal), kar bo še povečalo hitrost branja. Motivacija za branje je še vedno šibka. Rad bere le ob najinih srečanjih in doma, pri drugih šolskih predmetih pa še vedno ne. Opazila sem, da branje s črkovanjem (čeprav je zanj veliko učinkovitejše) uporablja le redko. Na to ga moram še vedno na začetku vsake obravnave opozoriti. To tehniko branja uporablja le pri tistih šolskih urah, kadar je z mano, pri ostalih pa ne. V pogovoru z njim sem ugotovila, da je vzrok njegovo prepričanje, da je pri branju treba glasove vezati, ne pa črkovati. Tako so ga učili ob opismenjevanju in to prepričanje je v njem ukoreninjeno. Branja s črkovanjem ne uporablja, ker je prepričan, da je ta način branja napačen in da bo pri drugih učiteljih naletel na odpor in grajo.

Predstavitev metode predmetnim učiteljem

Učiteljem, ki učijo učenca, sem predstavila metodo branja s črkovanjem. Predstavila sem jim, zakaj je ta metoda pogosto zelo uporabna pri osebah z disleksijo [tj. zaradi načina organiziranja mišljenja pri osebah z disleksijo], kakšna je ta metoda, zakaj sem jo izbrala, kakšni so učinki pri učencu, ki sem ga imela v obravnavi. Za učitelje, ki poučujejo učenca, sem pripravila kratka in razumljiva navodila za delo z njim, kadar bere besedilo ali del besedila.

Predlogi za nadaljnje delo

Nadaljnje delo z učencem vidim v utrjevanju novo pridobljene tehnike branja. Učitelji ga bomo k temu spodbujali pri vseh predmetih – pri branju navodil, poteka dela, besedilnih nalog ipd. S tem se bo tudi njegov strah, da črkovanje ni primeren način branja, razblinil.

Želim, da učenec to tehniko avtomatizira do te mere, da bo črkoval tiho in hitro ter šele nato glasno povedal besedo, kar je za tega učenca dosegljiv cilj, ki ga bo dosegel ob vzpodbujanju učiteljev. Menim, da je ravno izboljšanje bralnega razumevanja pri učencu njegov najpomembnejši dosežek v zvezi z branjem. Za pridobivanje znanja je razumevanje prebranega pomembnejše kot hitrost branja.

Največji izziv pa vidim v pridobivanju učenca za branje - da bi raje bral, da bi kdaj sam posegel po kakem besedilu in da bi mu branje olajšalo opravke v vsakodnevnem življenju.

Zaključek

Doseganje zastavljenih ciljev je lažje, če raziščemo vzroke za določeno stanje, preden se lotimo odpravljanja posledic. Zelo pomembno je, da so cilji, ki jih skušamo doseči pri individualnem delu z učencem, taki, ki si jih je postavil učenec sam ali pa jih je vzel za svoje. Tako je učenec bolj motiviran za aktivnosti branja.

V veliko pomoč pri delu z učenci so nam lahko sodelavci strokovnjaki (razredni in predmetni učitelji, svetovalni delavec in defektolog), seveda pa tudi starši učenca, s katerimi ves čas sodelujemo. ■

Viri in literatura

1. Davis D., R. in Braun M., E. (2008). Dar disleksije: zakaj nekateri pametni ljudje ne znajo brati in kako se lahko tega naučijo. Ivančna Gorica: V. B. Z.
2. Juriševič, M. (2012). Motiviranje učencev v šoli: analiza ključnih dejavnikov zagotavljanja kakovosti znanja v vzgojno-izobraževalnem sistemu. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
3. Končnik Goršič, N. in Kavkler, M. (Ur.) (2002). Specifične učne težave otrok in mladostnikov: prepoznavanje, razumevanje, pomoč. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
4. Ščuka, V. (2007). Šolar na poti do sebe: oblikovanje osebnosti: priručnik za učitelje in starše. Radovljica: Didakta.
5. Žagar, D. (2012). Drugačni učenci. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.